כיתה ח' | היסטוריה | שיעור 2 מתוך 3 | 45 דק' | ממלכתי וחמ"ד: לפי תוכניות ההיסטוריה לכיתה ח'

1789: המהפכה הצרפתית והצהרת זכויות האדם

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יתארו את האירועים המרכזיים של שנת 1789 בצרפת
- התלמידים יקראו את הסעיף הראשון של הצהרת זכויות האדם והאזרח ויסבירו אותו
- התלמידים יסבירו את הקשר בין רעיונות הנאורות לבין מעשי המהפכה

📜 המקור (הצהרת זכויות האדם והאזרח, 26 באוגוסט 1789)

סעיף 1 (בתרגום לעברית, כפי שמופיע בוויקיפדיה העברית)

> בני אדם נולדים, ונשארים תמיד, חופשיים ושווים בזכויותיהם. ניתן להצדיק הבחנות בחברה רק בשל התועלת הכללית.

📖 הסבר למורה

בשנות ה-80 של המאה ה-18, תחת המלך לואי השישה עשר, נקלעה צרפת למשבר כלכלי קשה. ב-1789 לא יכול היה הכתר לשלם את חובותיו, ונאלץ לכנס את אספת המעמדות כדי להעלות מסים. "המעמד השלישי" (פשוטי העם) דרש שוויון אזרחי וחוקה, והקים את האספה הלאומית.

ב-14 ביולי 1789 כבש ההמון בפריז את הבסטיליה. ב-4 באוגוסט ביטלה האספה את זכויות-היתר המעמדיות (ובאותם ימים הכריזה שהיא "הרסה לחלוטין את השיטה הפאודלית", כפי שלמדנו בכיתה ז'). ב-26 באוגוסט התקבלה הצהרת זכויות האדם והאזרח.

ההצהרה נועדה להיות בעלת משמעות אוניברסלית: היא מגדירה זכויות של "כל בני האדם ללא יוצא מן הכלל". הסעיף הראשון קובע שבני אדם נולדים חופשיים ושווים בזכויותיהם. סיסמת המהפכה הייתה "חירות, שוויון, אחווה".

המהפכה המשיכה (1789–1799) עם הפיכת צרפת לרפובליקה, תקופת הטרור ועליית נפוליאון. בשיעור הבא נבדוק מה קרה ליהודים בעולם החדש הזה.

זרמים: מתאים לממלכתי ולחמ"ד. בממלכתי, היחידה בנויה לפי מפרט התכנים לכיתה ח' (הנאורות והמהפכות; היהודים במהפכה הצרפתית ובמשטר הבונפרטיסטי). בחמ"ד, תוכנית כיתה ח' כוללת את המהפכה הצרפתית, הצהרת זכויות האדם והאזרח והמאבק לאמנציפציה של היהודים.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דק')

חומרים: לוח, ציר זמן על דף גדול, דף המקור, דף עבודה

1. **פתיחה (5 דק'):** מציגים את הסיסמה "חירות, שוויון, אחווה" ושואלים: מה כל מילה אומרת לכם? איזו מהן הכי קשה להגשים?
2. **הסבר (12 דק'):** מספרים את אירועי 1789 ובונים ציר זמן: אספת המעמדות, האספה הלאומית, 14 ביולי, 4 באוגוסט, 26 באוגוסט.
3. **קריאת מקור (10 דק'):** קוראים את סעיף 1 ומפרקים אותו לשני משפטים. שאלה: מה הסעיף מבטל, בלי לומר זאת במפורש?
4. **עבודה בזוגות (13 דק'):** משימות 1–6 בדף העבודה.
5. **סיכום (5 דק'):** מחברים לשאלה הגדולה: אם כולם שווים, מה קורה לקבוצות שונות בתוך המדינה?

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה קרה? מה כתוב במקור?)

- למה כינס המלך את אספת המעמדות ב-1789?
- מה קרה ב-14 ביולי 1789?
- מה קובע הסעיף הראשון של ההצהרה?

פרשנות וניתוח (למה? מה הקשר?)

- איך מתבטא רעיון מהנאורות בסעיף הראשון?
- למה חשוב שההצהרה מדברת על "בני אדם" ולא רק על "צרפתים"?

הערכה (מה אני חושב/ת?)

- "ניתן להצדיק הבחנות בחברה רק בשל התועלת הכללית": תנו דוגמה להבחנה כזו בימינו. האם היא מוצדקת?

🎟️ כרטיס יציאה (3 דקות)

כל תלמיד כותב: "המילה מתוך 'חירות, שוויון, אחווה' שהכי חשובה בעיניי היא ____, כי ____."

💡 הערות למורה

התרגום לעברית של סעיף 1 לקוח מהערך בוויקיפדיה העברית. אם יש בבית הספר תרגום אחר בספר הלימוד, אפשר להשוות בין התרגומים.

תלמידים נוטים לחשוב שהמהפכה הייתה אירוע אחד. ציר הזמן עוזר להראות שזה תהליך של עשר שנים.

שיעור זה מתאים לממלכתי ולחמ"ד כאחד.

📝 בדף העבודה

1789: שנה שהפכה את צרפת: 7 משימות, ומחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- המהפכה הצרפתית (ויקיפדיה)
- הצהרת זכויות האדם והאזרח (ויקיפדיה)
- מפרט התכנים לכיתה ח', היסטוריה ממלכתי

מחוון: 1789: שנה שהפכה את צרפת

1. ג. פשוטי העם.
2. כיבוש הבסטיליה: 14 ביולי 1789; ביטול זכויות-היתר: 4 באוגוסט 1789; הצהרת זכויות האדם והאזרח: 26 באוגוסט 1789.
3. כל בני האדם נולדים חופשיים ושווים בזכויות, ונשארים כך כל חייהם.
4. מותר להבדיל בין אנשים בחברה רק כשזה לטובת הכלל. כלומר אסור לתת זכויות-יתר רק בגלל לידה או מעמד.
5. למשל: החוק הטבעי (זכויות שאדם נולד איתן), החירות, השוויון. לקבל כל הסבר נכון.
6. לקבל כל דוגמה מתאימה (חירות: לבחור חוג; שוויון: אותם כללים לכולם; אחווה: עזרה לחבר).
7. למשל: שינוי לוקח זמן; לא כולם הסכימו עם הרעיונות; קבוצות שונות נאלצו להיאבק כדי לקבל את הזכויות (כמו היהודים, בשיעור הבא). לקבל תשובה מנומקת.